

Предрај Млинаревић¹

Значај и могућности вођења аутономне индустријске политике у контексту европских интеграција

The Importance and Opportunities of Autonomous Industrial Policy Management in the Context of European Integration

Резиме

Након дугог периода у којем је било у својеврсном научном еџилу, истраживање индустријске политике се поново нашло у центру интересовања како академске, тако и укупне јавности. Последња криза, због природе узрока који су до ње довели, у развијеним земљама очистила је пут за повратак концепцију индустријске политике, битно промјенивши оптику посматрања ефикасности њене примјене у одрживости привредног раста. Паралелно са овим процесом у развијеним земљама, земље у развоју, нарочито оне са неусијешно сprovedеном транзицијом, суочиле су се са поредом промјене postojećих модела раста. Модел заснован на отвореном и увозу исцрпио је своје потенцијале и из ула његовог утицаја на текућа економска кривања, док је у дужем временском хоризонту остала више него очигледна његова неодрживост. Афирмација новог модела који би био заснован на инвестицијама и извозу прехисавља нужан процес реиндустријализације. У том смислу се отвара дилема: у ком облику и на који начин примјенимо индустријску политику која би се ефектуирала кроз обнову производне основе.

Кључне ријечи: индустријска политика, државна помоћ, конкуренцијосна политика, конкурентност, конкурентна предност.

¹ Економски факултет Пале Универзитета у Источном Сарајеву, mlinarevic.predrag@gmail.com

Summary

After a long period in which industrial policy was in a kind of scientific exile, it is once again in the center of interest both to the academic and general public. The last crisis, due to the nature of the causes that led to it, paved the way for the return to the concept of industrial policy in developed countries, significantly changing the angle of observing the effectiveness of its application in stimulating economic growth. Along with this process in developed countries, developing countries, especially those with a failed transition, have faced the need to change the existing growth models. A model based on consumption and import has exhausted its potential from the point of its impact on the current economic trends, while in a longer period of time its unsustainability has become more than obvious. The affirmation of a new model based on investment and export presupposes the necessary process of reindustrialization. In this respect, there is a dilemma in what form and in what way it is possible to apply an industrial policy that would be effected through the renewal of the production base.

Keywords: *industrial policy, state aid, competition, competitive advantage.*

Увод

У контексту земаља које су према физичком и економском критеријуму мале, као што је и БиХ, неминовно се намеће питање како обезбиједити сопствену позицију у оквиру неке глобалне производне нише која би задовољавала критерије конкурентске одрживости. По рјешавању овог стратешки важног питања, неизоставно слиједи и оно о најприхватљивијем могућем облику конципирања и спровођења индустријске политике која би исходила остваривање наведених циљева. Земље које се налазе у процесу европских интеграција мораће прилагођавати изабрани сетинг алата индустријске политике правилима и директивама које регулишу сферу дозвољеног у оквиру политике заштите конкуренције ЕУ. Из наведених разлога јасно се може видјети сва комплексност која прати приступ конципирања и спровођења индустријске политике малих земаља на путу европских интеграција. Отуда је могућа индустријска политика у раскораку између стварних економских потреба и објективних и институционалних ограничења. Добро управљање овим процесом стога захтијева висок ниво знања и компетенција, јер су промашаји на овом плану, у развојном смислу, изузетно скупи.

У овом раду ћемо се осврнути на значај индустријских политика у контексту подстицања привредног раста сагледавајући их кроз критеријуме пожељности оличене у континуитету и одрживости. Сагледаће се оптика

посматрања индустријске политике из угла развијених као и земаља у развоју. Уважавајући специфичности ових групација земаља покушаће се објаснити и различити приступи у избору инструмента који у свом јединству репрезентују индустријску политику. Различите потребе стога опредјељују и различит сет политика које би синергетски требале водити циљаним и жељеним исходима. Након тога приказаће се структура индустријске политике ЕУ као крајњем одредишту процеса европских интеграција БиХ. Пресјек актуелног приступа индустријској политици ЕУ послужиће као основа за разумијевање координата у којима се може кретати концепција могуће индустријске политике БиХ. Анализом макроекономских и развојних перформанси БиХ, идентификоваће се кључни развојни императиви који би се морали остварити путем примјене индустријске политике. Преглед ограничења која су на овом плану одређена правним наслијеђем ЕУ даће прецизнију слику ограничавјућих детерминанти избора, мање или више, аутономне индустријске политике.

1. Појам и значај индустријске политике

Владаина интервенција и индустријска политика су питања која постоје једнако дуго колико и сама економска професија. Индустријска политика је кроз историју, нарочито ону новију, свој положај везивала за опредјељеност академске заједнице и носилаца економске власти за више или мање интервенционистичку политику. Другим ријечима говорећи, индустријска политика је дијелила судбину односа према државном интервенционизму. У периодима када је дирижистичка доктрина имала примат у академској анализи, а потом се непосредно манифестовала кроз примјењиване политике у практичној сфери, индустријска политика је била радо кориштен алат за остварење жељених усмјеравања кретања економске активности. У временима када је доктрина државног интервенционизма истискивана због увјерења да не доприноси рјешавању ниједног, а утиче на генерисање многих проблема, и индустријска политика је била маргинализована.

Рани политички и развојни економисти као што су Пол Розенштајн-Родан, Алберт Хиршман, Александар Гершенкрон и Раул Пребиш наглашавали су значај владине интервенције и истицали способност државе да путем економских политика усмјерава економску активност на начин који би довео до користи за друштво у цјелини.

У свјетлу посљедње економске кризе долази до рехабилитације интересовања за индустријску политику. То је понукано чињеницом да је структура економија које су биле више ослоњене на индустрију показала већи степен резистентности на екстерне шокове. Тако је криза у потпуности

промијенила перцепцију индустријског сектора у многим земљама из угла економиста, али и носилаца економске власти (Rainer, 2012).

Показало се да величина индустријског сектора у укупној привредној структури кореспондира нивоу волатилности кључних макроекономских варијабли на начин да су привреде са значајнијим учешћем индустријског сектора прошле боље у вријеме кризе од земаља у чијој структури превалира услужни сегмент. Био је то уједно и аргумент да нема простора за тврдње да је свјетска економија ушла у постиндустријску фазу истовремено обновиши интересовање за значај структурне трансформације за одржив раст.

Сва ова дешавања у развијеним земљама учинила су да се скине стигма са индустријске политике и да након три декаде изгнанства индустријска политика постане дио легитимних политика које стоје на располагању развијеним и новим тржишним привредама (Vujić, 2012, str. 1).

Из наведених разлога је однос према индустријској политици у савременим околностима прешао из сфере „зашто” у димензију „како”. Ово „како” се прије свега односи на практични аспект дизајнирања и имплементације мјера индустријске политике које могу да остваре утицај на индустријско реструктурирање и економски раст.

Међутим, неолиберални економисти и даље ствари тако не виде. У континуитету настоје аргументовати да је примјена ових мјера доминантно праћена промашајима, те да због инкомпетентности влада, сви њени покушаји да отклони тржишне промашаје у старту бивају осуђени на неуспјех. Њихова критика усмјерена је према есенцији теоријске оправданости интервенције путем индустријске политике с циљем отклањања тржишних несавршености, а које се мултиплицирају са експанзијом међународне трговине и глобализацијом свјетске привреде.

У једној дебати организованој од стране угледног часописа *The Economist*, своја копча на овом плану укрстила су двојица економиста: Џош Лернер и Дани Родрик. Лернер, као представник неолибералне школе, брани њихово централно полазиште да „је индустријска политика увијек неуспјешна”. С друге стране, Дани Родрик је заступао тезу да индустријска политика није ништа ни мање ни више неуспјешна у односу на друге јавне политике (*The Economist*, 2010).

Поједностављујући, можемо закључити да промотери приступа оријентисаног на слободно тржиште сматрају да је најбоља индустријска политика: немати индустријску политику. Међутим, текући економски проблеми генерисали су притисак јавности за проактивнијим приступом на плану смањења незапослености и стимулсању економског раста, и у том контексту су обновили интересовање за индустријску политику.

Одговор на питање на који начин конструисати индустријску политику која би остварила позитиван утицај на индустријску структуру и привредни раст, претпоставља претходно разумијевање дефиниције саме индустријске политике. Ту долазимо на поље на коме не постоји консензус. Одсуство консензуса о дефиницији индустријске политике рефлексивна је контроверза које окружују овај концепт.

Усвајајући елементе из различитих дефиниција, Warwick (2013, p. 16) под индустријском политиком подразумева „било који тип интервенције или владине политике која покушава да побољша пословно окружење или да развије другачију секторску структуру економске активности, или задаци од којих се очекује да својом реализацијом понуде бољеизгледе за економски раст и друштвену добробит”. Други аутори су покушали дати нешто ужу дефиницију претпостављајући под индустријском политиком сваки тип селективне интервенције или владине политике које покушавају да развију другачију секторску структуру производње и од којих се очекује да својом реализацијом створе претпоставке за економски раст при стању тржишне равнотеже (Packard and Saggi, 2006, p. 2).

Имајући ово у виду, не чуди спознаја да су дебате скоријег датума концентрисане на питање „како” конципирати и имплементирати индустријску политику. Дилема да ли индустријска политика треба бити у функцији потврђивања постојећих компаративних предности, или пак треба да буде употребљена у сврху њиховог дефинисања, јесте поприште најинтензивнијих дебата у академској сфери. Двојица угледних економиста Џастин Лин и Ха Чун Чанг заступају усаглашене ставове о релевантности индустријске политике у подстицању привредног развоја, као и позитивне улоге државе у промовисању индустријске надградње (Lin, Chang, 2009). Међутим, на питању да ли да се индустријском политиком потврђују текуће компаративне предности или се путем ње требају обликовати, њихови ставови се разилазе. Лин снажно вјерује да компаративне предности требају бити потврђене и у пуној мјери експлоатисане уз помоћ индустријске политике. Он сматра да би земље требале да граде жељену индустријску структуру кроз Парето побољшања која ће бити симултано конзистентна са макроекономском стабилношћу и динамиком раста. На емпиријском нивоу, Лин закључује да земље треба да иду корак по корак пратећи компаративне предности које су важеће у датом тренутку. Он не игнорише нити запоставља потребу за структурним промјенама које доводе до другачије производне структуре, али вјерује да се конфирмацијом постојећих претпоставки отварају могућности да се у будућности промјени факторска расположивост. Чанг је за разлику од њега поборник идеје да се индустријском политиком обликује производна структура у складу са пожељним, али уједно и остваривим

компаративним предностима. Дакле, он сматра да факторска расположивост која детерминише компаративне предности не треба да буде плод спонтаних структурних промјена, већ да се путем индустријске политике може утицати путем инвестиција на обликовање жељених компаративних предности. Зато се и залагао да се путем мјера индустријске политике подрже дјелатности у којима нека земља има потенцијалне компаративне предности, јачајући технолошку адопцију и лимитирајући утицај слободне трговине на индукцију трошкова производње.

2. Индустријска политика ЕУ

Индустријска политика ЕУ има своју дугу традицију. Може се рећи да је и први споразум, који се сматра иницијалном капислом каснијег уједињавања европских земаља, настао у формату заједничке политике у области производње угља и челика. Даљњи процеси интеграција су наставили тенденцију униформације заједничких циљева на плану развоја индустријских грана и укупне економске структуре. Оснивање заједничког тржишта, као и Јединствени европски акт о тржишту, споразуми су који представљају историјски континуитет напора за хармонизацијом политика у циљу обезбјеђивања одрживог раста на европском тлу.

Отуда су трендови у области индустријске политике увијек били одраз стратешких опредјељења земаља чланица која су као заједнички садржалац имала тежњу повећања нивоа конкурентности. Тако је у условима нарастајуће конкурентности кључних такмаца на глобалном плану Европска унија одлучила да 2000. године донесе документ под називом Лисабонска стратегија. Лисабонска стратегија, позната је још као Лисабонска агенда – нови концепт индустријске политике којом је планирано да до 2010. године ЕУ постане најконкурентнија економија у свијету (Council of the European Union, 2005).

Као одговор на изазов највеће кризе са којом се и ЕУ суочила у својој дотадашњој историји, појавио се документ Европа 2020. Основа нове стратегије - Европа 2020, јесте остварење паметног, одрживог, инклузивног раста и развоја, уз већу координацију националних политика и политике на нивоу Уније (European Commission, 2010).

Међутим, у духу непрестаног преиспитивања компатибилности индустријске политике са циљевима економског развоја, Европска комисија је анализирао значај појединих сектора за укупни раст и резистентност на кризне ударе. Уочавање значаја индустријског сектора била је аналитичка претходница поновном обнављању интересовања за индустријску политику. Показало се да структурна димензија има значајан утицај на генерисање

и одржавање економског раста. Поштујући наслијеђе структуралистичких теорија, као и значај Калдорових истраживања у сфери значаја индустрије у акцеларацији привредног раста, и Европска комисија је у свом документу из 2014. године прихватила приступ јачању индустријског сектора.

Тако је усвојен документ под насловом „За европску индустријску ренесансу”, који је одраз потребе фокусирања на посткризни раст и модернизацију. Овим документом се позивају све европске земље да препознају значај индустрије у креирању радних мјеста и подстицању раста.

Криза је истакнула важност реалног сектора и јаке економије. Интеракција индустрије с остатком привредне структуре Европе знатно надилази производњу, те обухвата доставу сировина и енергије пословним услугама (нпр. логистика), потрошачке услуге (нпр. постпродајне услуге за трајна добра) и туризам. Индустријске активности интегрисане су у опсежне ланце вриједности, повезујући водеће корпорације с малим и средњим предузећима (МСП) у различитим секторима и земљама. Економска важност тих активности много је већа него што то показује удио производње у БДП-у. Индустрија је заслужна за преко 80% европског извоза и 80% приватних истраживања и иновација. Готово један од четири посла у приватном сектору односи се на индустрију, и то су често послови који захтијевају високу стручну спрему, док свако додатно радно мјесто у производњи ствара 0,5–2 радна мјеста у другим секторима. Комисија сматра да ће јаки индустријски темељи бити кључни за економски опоравак и конкурентност Европе (Европска комисија, 2014).

Из овога се види да је Европска комисија препознала важност индустријске базе за подстицање раста, отварање нових радних мјеста, као и стимулацију инвестиционе активности. У складу са тим су и формулисали главне циљеве:

- интегрисање индустријске конкурентности и политика у другим областима у функцији конкурентности привреде ЕУ,
- максимизирање потенцијала унутрашњег тржишта,
- спровођење инструмената регионалног развоја у знак подршке иновацијама, вјештинама и предузетништву,
- промовисање приступа кључним инпутима у циљу подстицања инвестиција,
- олакшавање интеграција предузећа ЕУ у глобалне ланце стварања вриједности (Towards an Industrial Renaissance, EC, 2014).

Крајњи циљ ревитализације захтијева прихватање напора реиндустријализације у складу с тежњама Комисије за подизањем доприноса индустрије БДП-у на 20 % до 2020. (Европска комисија, 2014.).

3. Захтјеви и ограничења будуће индустријске политике БиХ

Босни и Херцеговини је потребна промјена модела раста који би јој обезбиједио да изађе на трајекториј динамичног и одрживог раста. Постојећи модел, заснован на потрошњи и увозу, ближи се исцрпљивању и својих краткорочних потенцијала, пријетећи да уколико се настави са његовим провођењем, БиХ уђе у зону дугорочне економске стагнације.

Раст ношен потрошњом пријети да се земља у дужем временском хоризонту насуче на баријере презадужености и трговинских дефицита. Финансиска консолидација, која би у том случају могла услиједити, утицала би на контракцију државне потрошње и расположивог дохотка, што би у крајњој инстанци неутралисало и потрошњу као фактор раста. Из тога је видљиво да је промјена модела раста, којим би се постојећи потрошни суспитуисао инвестиционо-извозним моделом, услов без кога није могуће говорити о оптимистичном виђењу развојне перспективе БиХ.

Све ово говори у прилог потребе да се конципира индустријска политика која би кроз јединство својих мјера помогла процесу обнове индустријске производне основе. Показатељи који указују на коегзистирање дефицита текућег рачуна и високе незапослености, откривају да коријени развојних проблема БиХ нису на страни тражње већ на страни понуде. Отуда и за БиХ реиндустријализација представља развојни императив. Преглед стања индустријске конкурентности открива у комправцу би требале да се усмјеравају мјере индустријске политике. Услијед ратних и послеријатних дешавања, Босна и Херцеговина има знатно неповољнију полазну позицију у односу на конкуренте. Поред страдања становништва и уништења значајног дијела производних капацитета и инфраструктуре, земља се у послеријатном периоду суочила и са проблемима одлива људског капитала, губитком извозних тржишта, неефикасног и још увијек недовршеног процеса приватизације праћеног спором provedбом економских реформи и сл. Резултат ових фактора је била скромна и недовољно диверзификована индустријска база у којој превладавају радно и ресурсно интензивне индустријске гране са ниском доданом вриједношћу. Иако је одређени напредак направљен у послеријатном периоду када је прерађивачка индустрија БиХ расла и стопама од 10%, ово је заустављено у периоду током и након велике економске кризе у свијету (укључујући и БиХ) 2009. године. Напредак, али и још увијек ниска конкурентност су можда најбоље илустровани тзв. „Индексом индустријске конкурентности” (ЦИП) који објављује УНИДО, према коме БиХ заузима веома ниску 83 позицију (на листи од 133 земље) и то упркос напретку од 13 мјеста у периоду 2000-2012. Структура ЦИП индекса јасно показује зашто Босна и Херцеговина има слабију конкурентску позицију у односу на конкурентске земље. Наиме, БиХ има знатно нижи ниво учешћа

прерађивачке индустрије у БДП (10,2% у 2014. години) у поређењу са земљама Централне и Источне Европе, а додана вриједност по глави становника у овом сектору је нижа једино у Србији. Поред тога, удио средњих и високотехнолошких производа у оквиру прерађивачке индустрије у БиХ од 29,2% је према последњем извјештају знатно нижи у односу Централну и Источну Европу (ЦИЕ) чији просјек износи 44,5%.

С друге стране, индустријска структура је повољнија од већине земаља Западног Балкана, па чак и у односу на неке чланице ЕУ као што су Бугарска, Естонија и Литванија. Детаљан преглед структуре ЦИП индекса у Босни и Херцеговини, као и њена конкурентска позиција у односу на остале земље, приказан је у наредној табели (Информација о конкурентности, ДЕП, 2015).

Табела 1.

Индекс индустријске конкурентности – ЦИП индекс

Позиција	Земља	ЦИП ИНДЕКС	Mvarc*1	MXpc*2	MHVash*3	MHVash*4	MHXsh*5	MXsh*6	ImWMVA*7	ImWMT*8
57	Хрв	0,0552	999,4	2356,3	31,8	16,2	49,5	90,4	0,063	0,099
59	Блг	0,0460	398,8	1958,3	25,6	15,6	35,4	70,9	0,041	0,135
74	Срб	0,0304	146,1	771,9	20,1	15,9	32,8	78,2	0,020	0,071
81	Мкд	0,0245	338,8	835,5	14,6	17,7	18,08	63,4	0,011	0,019
83	БиХ	0,0236	210,6	885,8	29,2	10,2	23,1	72,6	0,011	0,032
99	Алб	0,0122	214,5	359,5	14,4	11,3	15,4	75,3	0,010	0,011

Извор: UNIDO-United Nations Industrial Development Organization

Подаци о спољнотрговинској размјени у БиХ додатно потврђују помену-те слабости босанскохерцеговачке прерађивачке индустрије и осликавају њену слабу конкурентску позицију на извозним тржиштима. Иако је удио извоза робе у БДП-у дјелимично повећан, то је још увијек испод половине просјека ЦИЕ земаља (преко 70%). При томе, БиХ има потпуно неповољну структуру извоза по питању технолошке софистицираности с обзиром да у босанскохерцеговачком извозу доминирају ресурсно интензивни и нискотехнолошки производи, док производи средњег и високотехнолошког интезитета заузимају свега $\frac{1}{4}$ укупног босанскохерцеговачког извоза робе. Иако је ово приближно на нивоу регионалног просјека, просјечна заступљеност ове врсте робе ЦИЕ земаља је више него двоструко већа и износи преко 65% укупног извоза (Информација о конкурентности, ДЕП, 2015).

С друге стране, Босна и Херцеговина је у великој мјери увозно зависна земља што потврђује удио увоза у БДП-а на нивоу од око 55%, што за по-

следицу има ниску покривеност увоза извозом од око 60% . Нажалост, при томе ни структура босанскохерцеговачког увоза није била у функцији јачања конкурентске позиције земље с обзиром на доминантну улогу потрошних добара и енергије, док је учешће капиталних производа на ниском нивоу.

Табела 2.

Прејед структурне извоза робе по SITC класификацији за период 2008-2015.

Структура бх. извоза робе по SITC	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Ресурсноинтензивни извоз робе	27	30	33,7	36,6	34,1	31,5	20,2	28,5
Нискотехнолошки извоз робе	46,9	44,9	43,1	41,3	42,6	44,5	44,5	45,7
Средњетехнолошки извоз робе	21,3	20,7	20,1	19	19,4	20,3	21,0	21,6
Високотехнолошки извоз робе	4,8	4,4	3	3,1	3,9	3,7	4,2	4,2

Извор:Информација о конкурентности економије БиХ, ДЕП, 2015.

Узети у цјелини, ови подаци показују да Босна и Херцеговина у постојећој консталацији односа размјене са иностранством незауостављиво клизи ка даљњој експанзији спољнотрговинског дефицита, чије финансирање води расту задужености приватног и јавног сектора. Слаба конкурентност прерађивачке индустрије мјерена нивоом учешћа у укупној индустријској производњи, као и доданом вриједности по запосленом, одраз је чињенице да је БиХ упала у замку сиромаштва. Наиме, велика вриједност дорадних или тзв. лон послова, показује да се БиХ на међународном тржишту конкурентски етаблира кроз јефтину радну снагу у радно-интензивним дјелатностима. Такво позиционирање у дугом року опредјељује кретања технологије као и укупну продуктивност. Инсистирање на јефтиној радној снази доводи до трансфера производних активности у БиХ вођених мотивом дегресије трошкова рада, што кореспондира капитално штедљивим инвестицијама. Неодвојива од овог процеса јесте и ниска технолошка основа производње због операција нижег нивоа сложености. Резултанта оваквих кретања је окоштавање привредне структуре на нивоу ниских доходака. Низак ниво технолошке опремљености и капитално штедљиве инвестиције исходе ниском продуктивношћу, што постаје непремостива баријера за евентуални раст зарада и профита истовремено.

Један од најчешће кориштених инструмената индустријске политике је државна помоћ. Таква перцепција произилази из схватања индустријске политике као планског мијешања државе с циљем развоја појединачних сектора. Основна подјела државне помоћи је подјела на хоризонталну, регионалну и секторску државну помоћ.

Хоризонтална државна помоћ намијењена је свим предузећима у једној привреди, а не изабраним и унапријед одређеним секторима и регионима. Сматра се видом државне помоћи која има најмањи деструктивни утицај на услов конкуренције (Kesner–Škreb, 2011, p. 1). Хоризонтална државна помоћ усмјерена је на: истраживање и развој, заштиту животне средине, помоћ малим и средњим привредним субјектима, санацију и реструктурирање привредних субјеката у тешкоћама, запошљавање, усавршавање, културу, обезбјеђивање ризичног капитала (Wishlade, Michie, 2009, p. 24).

Чињеница да се хоризонтална државна помоћ не додјељује унапријед одабраним секторима или регионима и њена доступност већем броју привредних субјеката чини је мање селективном у односу на друге двије категорије државне помоћи. Тиме је и више оправдана с обзиром на мање могућности нарушавања конкуренције (Стојановић и Станишић, 2015, стр. 3).

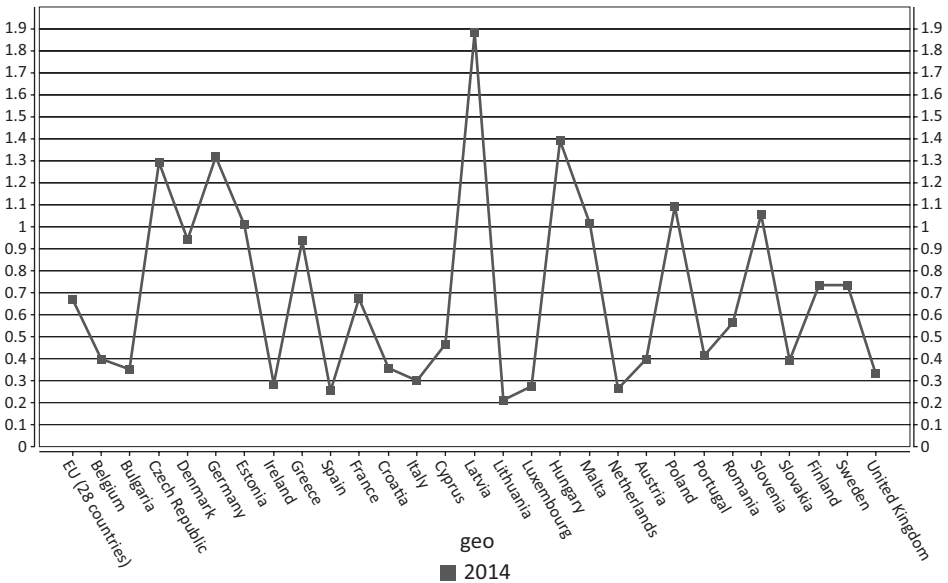
Регионална државна помоћ се додељује са циљем подстицања привредног развоја неразвијених, односно мање развијених региона. Водећи мотив за усмјеравање државне помоћи ка одређеним регионима јесте низак животни стандард и/или велика незапосленост (Wishlade, 2008, p. 754). Регионална државна помоћ обухвата три основне категорије: регионалну инвестициону државну помоћ, регионалну државну помоћ новооснованим малим привредним субјектима и оперативну регионалну државну помоћ.

Секторска државна помоћ је намијењена унапријед одређеним, односно познатим привредним субјектима у појединим дјелатностима, односно секторима. Секторска државна помоћ носи већу потенцијалну опасност нарушавања конкуренције у односу на хоризонталну услед изразито селективног карактера. Међутим, не охрабрује чињеница да се овај вид државне помоћи веома често под притиском корисника трансформише из привремене у сталну (Kesner –Škreb, 2011, p. 1).

Док хоризонтална државна помоћ испољава своје линеарно и неселективно дејство, секторски оријентисана државна помоћ циља конкретне секторе и предузећа. Због чињенице да се под плаштом индустријске политике на овај начин може провући протекционизам чији је циљ стварање вјештачке конкурентске предности, ЕУ је увела системе контроле државне помоћи. Интенција која је присутна у легислативи ЕУ у вези са државном помоћи, јесте да се у укупној државној помоћи смањи учешће секторске државне помоћи, уз афирмацију хоризонталне помоћи. Овај приступ се промовише синтагмом „мања, а боље усмјерена државна помоћ.”

Приступ индустријској политици на нивоу Уније је релевантан за индустријску политику коју спроводе земље чланице. Поље на коме је ово најочигледније јесте управо заштита конкуренције кроз контролу државне помоћи. Од свих земаља чланица и кандидата се тражи да развију функцио-

налан систем контроле државне помоћи у складу са захтјевима ЕУ (Roman, Neil Foster, Mario, et. al, 2013, p. 26). Посткризни реализам учинио је да се у ЕУ уведу и привремени проширени оквири како би се подржао развој индустријског сектора, ублажили ефекти кризе и подстакao бржи опоравак. Овим је учињено да државна помоћ добије контрациклични карактер. Ради потребе јачања сектора прерађивачке индустрије који због свог извозног потенцијала и позитивних ефеката на остатак економије представља механизам трансмисије ефикаснијег кориштења ресурса на раст, потребно је видјети издвајања секторске помоћи у оквиру ЕУ.

Графикон 1. Секторска државна помоћ у земљама ЕУ у 2014. години
Извор: EUROSTAT

Уочљиво је да државна помоћ која је каналисана према секторским приоритетима, не прелази 2%, док се у просјеку креће око 1% БДП. За разлику од оваквих потицаја јачању конкурентности који има облик финог подешавања, у земљама као што је БиХ, гдје је нужна реиндустријализација, индустријска политика и њене мјере морају бити опсежнијег и дубљег захвата. То наравно захтијева висок ниво компетентности како би се избјегле грешке из прошлости, подржао привредни развој и достигла жељена промјена економске структуре.

4. Закључна разматрања

Из свега претходно наведеног је видљиво да ће постојати ограничен простор у коме ће БиХ моћи конципирати индустријску политику настојавши релативизовати раскорак између потребног и могућег. Због наведених разлога, индустријска политика БиХ мора бити усмјерена ка подршци гранама које у оквиру индустријске производње имају потенцијал за производњу уз вишу додану вриједност. Постојећи ресурси који детерминишу компаративне предности и начин на који су они стављени у производну употребу, нису у стању да процене ефекте који би релативизовали кључне развојне проблеме БиХ оличене у високој незапослености и ниским дохоцима. Стога и имамо ситуацију да раст индустријске производње не прати раст запослености, нити доходака. Извођење привреде на путању виших доходака захтијева пажљиво биран сетинг инструмената којима би се омогућила потпуна валоризација ресурсне основе. Систем ограничења за формулацију аутономне индустријске политике сагласно овим развојним потребама, састоји се од тржишних, управљачких и институционалних ограничења. Тржишна ограничења представљају лимите који настају као плод тржишних кретања на које није могуће утицати из перспективе мале земље. С друге стране, управљачка ограничења произилазе из (не)способности државе да правилно препозна изабране добитнике. Трећу групу ограничења чине институционални захтјеви ЕУ. Наиме, ограничења укупне државне помоћи, те строга контрола и тенденција смањења секторске помоћи за земљу деиндустријализоване производне основе значајно мању могућност избора индустријске политике који би резултирао изградњом конкурентног индустријског сектора посматрано кроз призму величине самог сектора и времена потребног да се он изгради.

Литература

- UNIDO. (2015). Competitive Industrial Performance Report 2014. Working paper 12/2014. Vienna: UNIDO.
- Council of the European Union. (2005). The Economic Costs of Non-Lisbon, A survey of the literature on the economic impact of Lisbon-type reforms, Commission Staff Working Document, Commission of the European Communities. Brussels.
- European Commission. (2010). Europe 2020: Commission proposes new economic strategy – 03.03.2010. Brussels: European Council, "Council Conclusions".
- EUROSTAT:http://ec.europa.eu/competition/state_aid/studies_reports/expenditure.html.
- Kesner–Škreb, M. (2011). Industrial Policy and State Aid in Croatia. *Newsletter, An Occasional Publication of Institute of Public Finance*, 55, pp. 1–7.

- Europska komisija. (2014). Komunikacija komisije europskom parlamentu, vijeću, gospodarskom i socijalnom odboru i odboru regija **za** europsku industrijsku renesansu Bruxelles: 22.1.2014.COM(2014) 14 final.
- Pack, H. and Saggi, K. (2006). Is there a case for industrial policy? A critical survey. *The World Bank Research Observer*, 21(2), pp. 267–97.
- Reiner, C. (2012). Play it again, Sam: die Renaissance der Industriepolitik in der Großen Rezession. *Wirtschaft und Gesellschaft*, 38(1), pp. 15–56.
- Stöllinger, R., Foster-McGregor, N., Holzner, M., et.al. (2013). A ‘Manufacturing Imperative’ in the EU – Europe’s Position in Global Manufacturing and the Role of Industrial Policy. Vienna: WüW.
- Stojanović, B., Stanišić, T. (2015). Sektorska državna pomoć u Evropskoj uniji i nekim zemljama Zapadnog Balkana, *Ekonomске teme*, 53 (3), str. 335–347.
- THE ECONOMIST. (2010). Industrial policy: This House believe that industrial policy always fails, “Economist Debates”, July (www.economist.com).
- European Commission. (2014). Towards an Industrial Renaissance, https://ec.europa.eu/growth/industry/policy/renaissance_en.
- Vujović, D. (2012). Nova industrijska politika - slalom između Scile tržišta Haribde državne intervencije. *Ekonomika preduzeća*, 60(1-2), str. 63–77.
- Warwick K. (2013). Beyond industrial policy: Emerging issues and new trends. OECD Science, Technology and Industry Policy Paper No. 2. Organization for Economic Cooperation and Development. Paris.
- Wishlade, F.G. (2008). Competition and Cohesion – Coherence or Conflict? European Union Regional State Aid Reform Post-2006. *Regional Studies*, 42 (5), pp. 753–765.
- Wishlade, G. F., Michie, M. (2009). Pandora’s Box and the Delphic Oracle: EU Cohesion Policy and State Aid Compliance. *IQ-Net Tematic paper*, 24(2).
- Дирекција за економско планирање. (2015). Информација о конкурентности економије БиХ. Сарајево: ДЕП.